

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

ПРОСТОТІНА СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [330.564.2:332.1] (477)

**ВИМІРЮВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В
СИСТЕМІ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківській національній академії міського господарства.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Ткаченко Юрій Володимирович,
Державний інститут підготовки кадрів
Мінпромполітики України (м. Київ), ректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Жиляєв Ігор Борисович,
Комітет з питань науки і освіти в Верховній Раді
України (м. Київ), заступник завідувача
секретаріатом;

кандидат економічних наук
Гвелесіані Анна Гелаївна,
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В. Птухи НАН України, старший науковий
співробітник відділу соціальної інфраструктури.

Захист відбудеться «15» жовтня 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 в Харківській національній академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12, конференц-зал №1.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий «15» вересня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т.В. Момот

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світова фінансова криза гостро поставила питання здійснення радикальних реформ, що мають антикризову і стабілізаційну спрямованість, передбачають усебічний комплексний розвиток регіонів, раціоналізацію регіональних господарських систем.

Наукова регіоналістика орієнтується на необхідність усебічного перегляду всіх аспектів територіального управління соціально-економічним розвитком – його принципів, цілей, завдань, функцій і процесів. В умовах пошуку оптимальних варіантів розвитку територіальних систем як самостійних господарюючих суб'єктів в рамках єдиної загальнонаціональної системи є доцільним більш поглиблене дослідження концептуальних зарубіжних і вітчизняних підходів до управління і регулювання існуючих моделей розвитку територій і теоретико-методологічного базису регіональної економіки.

Для ефективною реалізації антикризової політики потрібно здійснити реформування системи управління регіональним економічним розвитком, підсилити її регуляторний блок, збагатити її інноваційним теоретико-методологічним базисом, що відповідає вимогам економічної реальності: вектор реформування повинен цілеспрямовано регулюватися в рамках інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки країни.

Нині здійснюються спроби розробити нові методичні підходи до оцінки й узгодження масштабів, форм і інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. Ці підходи мають за мету вдосконалення у вертикалі «регіон-держава» фінансово-економічних стосунків, обґрунтування вибору пріоритетів і варіантів регіональної політики, узгодження загальнодержавних пріоритетів і етапів їх здійснення з особливостями конкретних регіонів. Такі методологічні підходи повинні скласти новий науковий базис формування сприятливого середовища економічного регіонального розвитку. Побудова такого базису здійснюється на основі досліджень світової та вітчизняної науки. Дослідниками в цієї галузі є А. Сміт, А. Пігу, Р. Коуз, Дж. М. Кейнс, К. Лоренц, К. Джині, І. Адельман, С. Морріс, С. Кузнець, М. Тодаро, Х. Ченері, Е. Слуцький, А. Аткинсон, А. Сена, А. Шоррокс, Ф. Боргуньон, Ф. Коуел, Р. Лерман, С. Іцхакі, С. Дженкінс, А. Дейтон, І. Жиляєв, А. Ачкасов, Т. Момот, П. Бубенко, В. Решетило, Г. Ковалевський, Е. Лібанова, В. Новіков, В. Саріогло, В. Семенов, М. Соколок, Л. Черенько, А. Гвелесіані, Л. Ніворожкіна, С. Мочерний, Д. Стеченко та ін.

Існуючі стратифікаційні технології прогнозування розподілу доходів, збалансованості доходів і витрат населення регіону морально застаріли у зв'язку з тим, що перестали бути джерелом інформаційної продукції, що містить орієнтири для прогнозування регіонального економічного розвитку.

На сучасному етапі в Україні впроваджено в практику методи оцінки добробуту населення, диференціації розподілу доходів, перевірка якості життя людей на основі обстеження бюджетів домогосподарств. Такий підхід регламентований Європейським Союзом в якості стандартизованого обстеження. Мета таких обстежень – створити якісну інформаційну базу для регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Пропоновані європейські методи в практиці нашого регіонального обстеження дають велику похибку обчислення, що знижує їх практичну цінність в оцінці динаміки стратифікаційних процесів при регулюванні економічного розвитку регіонів.

Нам необхідні такі теоретико-методологічні інструментарії регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, які відповідали б реаліям національної економіки і могли б ефективно в ній застосовуватися. Цим і визначена актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведені дослідження є складовою частиною науково-дослідних робіт Полтавського національного технічного університету ім. Юрія Кондратюка та ВНЗ Укоопспілки «Полтавського університету економіки і торгівлі». Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт цих університетів на 2008-2012 роки, де дисертант брав участь як виконавець по темах «Фінансово-економічні пріоритети формування інноваційної моделі розвитку регіонів» (номер ДР 0108U001475 від 01.01.2008 р.), «Фінансування стратегічного розвитку регіону: проблеми і перспективи» (номер ДР 0108U003909 від 01.01.2008 р.), де автором було досліджено проблеми пошуку внутрішніх резервів фінансування інноваційного розвитку регіону, серед яких ефективний економічно обґрунтований розподіл доходів серед населення регіону; «Проблеми формування ефективного господарського механізму» (номер ДР 0105U007039 від 01.10.2005 р.) у межах цієї теми обґрунтовано необхідність створення оновленого теоретичного базису регулювання господарського механізму та запропоновані оригінальні авторські підходи для ефективного вдосконалення методології створення господарського механізму.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних, наукових і практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, шляхом упровадження ефективних технологій вимірювання та пошуку оптимальної диференціації доходів населення.

Відповідно до поставленої мети дослідження були визначені і вирішені наступні завдання:

- досліджено теоретико-методологічний базис сучасної регіоналістики та обґрунтовано необхідність його соціально-векторної орієнтації на «інститут людини»;

- проведено оцінку соціально-економічного стану економіки регіонів з позиції політики формування доходів та виявлено особливості їх розвитку;

- дано характеристику організаційної структури управління економікою регіону (на прикладі Кіровоградської області) і визначено шляхи її вдосконалення;

- доведено необхідність формування такої системи управління регіональною економікою, яка б забезпечувала адекватність рівня життя населення раціональному розміщенню продуктивних сил у регіоні;

- внесено пропозиції щодо вимірювання змін рівня диференціації доходів населення регіону за допомогою вживання методу лекало-еталонів;

- розроблено пропозиції щодо практичного використання лекало-еталонів при порівняльному лаговому аналізі диференціації доходів населення та соціально-векторному регулюванні розподілу доходів у регіоні;

- проведено розрахунки на предмет обґрунтування недосконалості метода Джині в умовах перетину кривих нерівномірності розподілу доходів населення регіону і запропоновано шляхи запобігання помилкам в оцінці якісних і кількісних змін диференціації доходів населення на регіональному рівні в процесі регулювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є система регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є методологічні проблеми вимірювання, аналізу та прогнозування диференціації доходів населення регіону.

Методологія і методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали: сучасна регіоналістика, інституціональна теорія, теоретичні положення по управлінню економікою регіону, методичні підходи в регулюванні соціально-економічними процесами, роботи сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених з розвитку економіки регіону та контролю за станом рівня диференціації доходів населення. Як основний метод дослідження використано системний підхід. Його використання дало можливість цілісного пізнання сутнісних основ категорії управління регіональним розвитком. Використовувалися загальнонаукові методи дослідження (діалектичний метод пізнання, наукова індукція та дедукція, метод аналізу і синтезу та спеціальні економічні методи (структурного, дисперсійного, факторного аналізу).

Наукова новизна отриманих результатів. Основний науковий результат виконаного дослідження полягає в розробці підходів, спрямованих на удосконалення методології вимірювання рівня диференціації доходів населення та використання цього показника у процесі регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

уперше:

- запропоновано науковий підхід, який передбачає здійснення оцінки якісних змін ступеня диференціації доходів населення регіону на основі візуального аналізу конфігурації і ступеня асиметричності кривих нерівномірності розподілу доходів населення регіону та порівняння їх з еталонною моделлю. Такий підхід дає можливість здійснювати оперативне маневрування розподілом доходів серед населення для підвищення ефективності регулювання економічного розвитку та досягти взаємоузгодження економічних інтересів державного, регіонального та персонального рівнів;

удосконалено:

- оцінку нерівномірності розподілу доходів населення регіону на основі обґрунтування необхідності проведення додаткового порівняльного графічного лагового аналізу доходної диференціації у випадку, коли має місце перетин кривих Лоренца і коефіцієнт Джині має однакове числове значення у різній нерівномірності розподілу доходів за квінтилями (децилями), що є дуже корисним у період упровадження нових мінімальних стандартів;

- систему індикативного планування та прогнозування регіонального економічного розвитку за рахунок використання лекало-еталонів – прогнозних орієнтирів диференціації доходів населення, що підвищить регуляторний векторний ефект індикативного планування та довгострокового прогнозування процесів регіонального економічного розвитку;

- метод порівняльного лагового аналізу у випадку використання технології асиметричного моделювання стану диференціації доходів населення які є коректними для відображення доходної поляризації та відсутності середнього класу;

отримали подальший розвиток:

- методичний підхід до контролю за виконанням програм соціально-економічного розвитку регіонів у частинах, що стосуються оптимізації розподілу доходів населення. Такий контроль стає можливим за використання лекало-еталонів і проведення порівняльного лагового аналізу ступеня диференціації доходів населення;

- теорія добробуту, яка доповнена новими критеріями оцінки його зростання на етапі усунення відставання прожиткового мінімуму від вартості мінімального споживчого кошику і контролю регуляторних монетарних процесів, що усувають таку диспропорцію;

- підхід до оцінки ефективності прогнозованої динаміки економічного розвитку за рахунок рекомендацій щодо використання «точкових», «адресних» підходів у регулюванні економічного розвитку з урахуванням специфічних особливостей регіонів.

Практичне значення отриманих результатів. Результати виконаної роботи у вигляді рекомендацій можуть бути використані для активізації управління соціально-економічним розвитком регіонів, органами місцевого самоврядування, законодавчої та виконавчої влади. Розроблений автором метод еталонних лекал може бути рекомендований як ефективний інструментарій запобігання критичної або надмірної диференціації доходів в усіх ланках регіонального господарювання (довідки Управління праці та соціального захисту населення Святошинської районної Державної адміністрації у м. Києві № 3879-39/07 від 17.05.2010 р. і Державної податкової інспекції у Солом'янському районі м. Києва № 250-2/02 від 05.04.2010 р.).

Досліджений автором випадок перетинання кривих диференціації доходів населення, атлас лекало-еталонів, пропозиції щодо антикризових заходів схвалені спеціалістами Головного фінансового управління Кіровоградської обласної державної адміністрації і прийняті до практичного використання (довідка № 20-315/2 від 05.06.2010 р.).

Внесені автором пропозиції щодо удосконалення системи управління економічним розвитком та запропоновані напрями оптимізації організаційно-правової структури управління регіональним економічним розвитком, запропонована нова методика оцінки тенденцій економічного розвитку шляхом порівняльного аналізу показників диференціації розподілу доходів між різнодохідними групами населення прийнято фахівцями Головного управління економіки в Кіровоградській облдержадміністрації до практичного використання і знайшли подальше застосування при аналізі нерівномірності розподілу доходів різних соціальних груп населення, за проведення SWOT-аналізу і складанні прогнозів економічного розвитку регіону на перспективу (довідка №16-310/2 від 04.06.2010 р.).

Основи дисертаційного дослідження включені в робочі програми і навчальні плани ВНЗ Укоопспілки «Полтавського університету економіки і торгівлі» за дисциплінами «Макроекономіка», «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка», «Політична економія», «Основи економічної теорії» (довідка №45-125/12 від 11.06.2010 р.).

Особистий вклад здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому викладено авторські розробки методологічних і практичних основ регулювання процесів регіонального економічного розвитку шляхом оптимізації розподілу доходів серед населення. Усі викладені в дисертації наукові результати, що виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення і практичні рекомендації дисертаційної роботи були обговорені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Сучасні інформаційні технології в економіці і управлінні підприємствами, програмами і проектами» (м. Харків, 23 червня

2004 р.), «Науковий потенціал світу – 2005» (м. Дніпропетровськ, 19-30 вересня 2005 р.), «Наука та інновації – 2005» (м. Дніпропетровськ, 17-31 жовтня 2005 р.), «Динаміка наукових досліджень – 2006» (м. Дніпропетровськ, 17-28 липня 2006 р.), «Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика – 2006» (м. Дніпропетровськ, 16-30 червня 2006 р.), «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, 27-28 березня 2008 р.), «Господарський механізм: сутність, структура, подальше удосконалення на сучасному етапі» (м. Полтава, 17-19 квітня, 2008 р.), «Методологія та практика менеджменту на порозі ХХІ століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти» (м. Полтава, 15-16 травня 2008 р.), «Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації» (м. Сімферополь – Алушта, 18-20 квітня 2008 р.), «Сучасні проблеми економічного та соціального розвитку України» (м. Київ, 16-17 квітня 2008 р.), «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України» (м. Дніпропетровськ, 15-16 травня 2008 р.), «Проблеми економіки та управління у промислових регіонах» (м. Запоріжжя, 22-24 травня 2008 р.) «Інноваційний розвиток економіки та фінансів України в умовах глобалізації» (м. Хмельницький, 22-24 травня 2008 р.), «Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки» (м. Сімферополь – Алушта, 30 травня-1 червня 2008 р.), «Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів», (м. Київ, 20-21 листопада 2008 р.), «Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції» (м. Полтава, 19-20 лютого 2009 р.).

Публікації. Результати дисертації опубліковані у 8 статтях у наукових фахових виданнях ВАК України, матеріалах і тезах 1 науково-практичної та 16 міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій складає 6,1 друк.арк., з них авторові особисто належить 5,6 друк.арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 218 стор. комп'ютерного тексту, що містить 19 таблиць та 23 рисунки. Із загальної кількості таблиць та рисунків 9 займають всю площу сторінки. Список використаних джерел, що включає 179 найменувань, викладено на 18 сторінках, 4 додатка – на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади аналізу диференціації доходів населення в системі регіональної політики» досліджено місце і роль інституту доходів у форматі сучасної концепції регіонального розвитку, функціональне призначення регуляторних процесів у системі управління соціально-економічним розвитком регіонів, досліджено зарубіжний досвід

досягнення результатів економічного розвитку за рахунок регуляторної політики доходів населення, узагальнено методичні підходи до оцінки диференціації доходів населення.

У роботі соціальна диференціація населення розкривається як об'єктивне явище, характер якого безпосередньо визначається рівнем економічного розвитку країни. Ефективність функціонування економіки багато в чому залежить від ступеня поляризації суспільства, стратифікаційного розшарування на різнодохідні групи. Закономірно, що в розвинених суспільствах домінуючою соціальною групою (до 70% населення) виступає середній клас, а питома вага малозабезпечених і надбагатих громадян незначна.

Стратифікаційні процеси, тобто розшарування населення за рівнем доходів, останнім часом набули в регіонах України аномальних диспропорцій. Посилення доходної диференціації гальмує розвиток економіки, тому що трудовий потенціал не має мотиваційних інтересів до продуктивної праці. Одна з причин виникнення надмірної доходної диференціації – відсутність своєчасного оперативного та поточного контролю за стратифікаційними процесами. Проведення цього контролю потребує інноваційних методів обробки статистичної інформації про доходи нанесення. Існуючі технології з контролю за розподілом доходів, їх збалансованості з видатками населення морально застаріли у зв'язку з тим, що перестали бути джерелом інформаційної продукції, яка визначає орієнтири для прогнозування регіонального економічного розвитку, а значить й інформаційною базою для обґрунтування ступеня ефективності доходної політики держави.

У контексті дисертаційного дослідження «регулювання соціально-економічного розвитку» – це окрема функція системи управління регіоном, призначення якої – забезпечувати певну спрямованість, адресність, фокусування дій органів регіонального управління економікою для досягнення поставлених цілей. Регулювання – це організація і спрямування процесу економічної динаміки до заздалегідь поставленої мети. Інституційне регулювання передбачає переорієнтацію управлінських акцентів у бік соціальних і стратифікаційних аспектів: заробітної плати, пенсії, стипендії, трансфертних платежів, диференціації доходів населення регіону, – наближення їх до вимог Європейської хартії соціальних стандартів. У форматі нової концепції економічного розвитку «Цілі розвитку тисячоліття», що запропонована ООН, вважається, що регіон має тенденції до покращення соціально-економічного становища та соціально-економічного розвитку, якщо знижується бідність та безробіття, покращується показник нерівномірності розподілу доходів серед населення регіону.

У дисертації досліджено різні методи оцінки диференціації доходів населення, що описані в науковій літературі та використовуються офіційною статистикою для аналізу процесів розшарування населення за рівнем доходів. Встановлено, що більшість моделей містять складні математичні розрахунки,

найбільш розповсюдженою є графічна модель Лоренца, яка спрощує аналіз нерівномірності розподілу доходів за рахунок візуальності.

Дослідження зарубіжного досвіду з проблем досягнення результатів економічного розвитку за рахунок регуляторної політики доходів населення вказують на ефективність функціонування так званої «шведської моделі». Одним із базових елементів реалізації «шведської моделі» є втілення ідеї рівності – створення середнього класу.

Підлягає запозиченню досвід урядів Східноазійських країн (Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу і Тайваню), які пішли шляхом забезпечення справедливого розподілу, подолання нерівності в доходах населення. Результатом стало стрімке економічне зростання окремих регіонів і країн в цілому завдяки посиленій мотивації безпосередніх виробників – головної продуктивної сили суспільства. На думку Мочерного С.В., досягнення нових індустріальних країн здійснені завдяки зниженню доходної диференціації. У світовій науковій літературі прогресивним і гідним для детального вивчення пропонується проект «Економічного об'єднання Європи» Жана Моне і Роберта Шумана, досвід Німеччини, американський варіант соціальної стратифікації.

У другому розділі **«Аналітичне дослідження стану соціально-економічного розвитку регіонів з позиції політики формування доходів»** досліджено стан доходів і витрат населення регіонів України в умовах існуючої системи регулювання соціально-економічного розвитку, проведено аналіз досвіду регуляторного забезпечення зниження доходної диференціації населення регіону (на прикладі Кіровоградської області).

В основу дослідження диференціації домогосподарств за рівнем матеріальної забезпеченості в Україні починаючи з 2007 р. покладено нові критерії: показники грошових та загальних доходів замість показників грошових та сукупних витрат, які застосовувалися у 1999-2006 рр. Зміна критеріїв зумовлена тим, що, починаючи з 2004 року, в окремих, а в 2006 році – майже в усіх регіонах, спостерігалось перевищення рівня доходів домогосподарств над рівнем їх сукупних витрат. Тому у сучасних умовах показники доходів стали більш точно характеризувати реальний стан добробуту домогосподарств, ніж показники витрат, використання яких було доцільним у попередні роки проведення обстеження умов життя домогосподарств Держкомстатом України.

У результаті таких обстежень проводиться порівняльний міжрегіональний аналіз готівкового доходу населення, будується структура доходів і витрат населення.

Виявлено, що значна диференціація населення спостерігається за рівнем середньодушових загальних доходів (табл. 1). Особливо чітко це проглядається у 2008 – 2009 рр. Діапазон середньодушових доходів коливається в інтервалі від 300 грн. до понад 1920 грн. При цьому в ці роки майже на 40% населення приходить дохід, що не перевищує 840 грн.

Розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів

Розподіл населення (%) за рівнем середньодушових загальних доходів ¹ у місяць, грн.	Рік									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
до 300,0	86,6	80,9	76,5	68,0	51,9	29,2	19,7	3,7	0,9	0,5
300,1–480,0 ²	13,4	19,1	23,5	32,0	48,1	34,9	32,2	17,9	6,1	4,3
480,1–660,0	...	...	...	...	...	18,8	23,0	28,9	15,0	12,5
660,1–840,0 ³	...	...	...	...	...	17,1	25,1	21,2	19,5	19,0
840,1–1020,0 ⁴	...	...	...	...	...	...	...	28,3	18,2	18,3
1020,1–1200,0	...	...	...	...	...	...	...	...	12,7	13,9
1200,1–1380,0	...	...	...	...	...	...	...	...	9,3	9,7
1380,1–1560,0	...	...	...	...	...	...	...	...	5,9	6,7
1560,1–1740,0	...	...	...	...	...	...	...	...	3,7	5,1
1740,1–1920,0	...	...	...	...	...	...	...	...	2,6	2,9
понад 1920,0	...	...	...	...	...	...	...	...	6,1	7,1

Джерело: Держкомстат України.

¹ У 1999–2006 рр. в якості критерію диференціації застосовувався показник „середньодушові сукупні витрати”; ² у 1999–2004 рр. – понад 300 грн., ³ у 2005–2006 рр. – понад 660 грн., ⁴ у 2007 р. – понад 840 грн.

У дисертації проведено аналіз показників життєвого рівня населення України (табл. 2), який дозволив виявити, що чисельність населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум, зменшилася з 39,2 млн. у 2000 р. до 8,1 млн. у 2008 р. Але у 2009 р. внаслідок фінансової кризи в Україні ця тенденція була порушена.

Аналітичне дослідження стану соціально-економічного розвитку регіонів з позиції політики формування доходів показало, що на початок 2010 р. процес економічного розвитку характеризується негативними тенденціями, суть яких відображується в падінні рівня реальних доходів, незбалансованості попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці, значному розриві між розмірами загальнодержавної та регіональної середньомісячних заробітних плат, наявності заборгованості з виплат працівникам народного господарства, значної диференціації заробітної плати за областями, районами, сферами зайнятості, у високому рівні прихованого безробіття, нестабільності і недоскональності законодавства, що регламентує розвиток підприємництва, у невирішеності питань фінансового забезпечення прийнятих у сфері соціального захисту населення законодавчих актів, у поширенні регулюючої ролі центрів зайнятості лише на фіксовану частину ринку праці тощо.

Диференціація життєвого рівня населення¹

Чисельність населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими за прожитковий мінімум:	Рік									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
млн. осіб	39,2	39,9	39,8	35,2	30,3	25,3	23,1	13,2	8,1	9,5
у відсотках до загальної чисельності населення	80,2	82,7	83,3	76,2	65,6	55,3	50,9	29,3	18,1	21,4
у відсотках до попереднього року	...	101,5	100,0	88,4	86,1	83,5	91,3	57,1	61,2	117,5
<u>Довідково:</u> розмір прожиткового мінімуму (у середньому на одну особу в місяць, грн.)	270,1 ²	311,3	342,0	342,0	362,2 ³	423,0	472,0 ⁴	532,0 ⁵	626,0 ⁶	701,0 ⁷
Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення, разів	2,3	2,5	2,4	2,3	2,4	2,4	2,4	2,0	2,1	2,1
Квінтільний коефіцієнт фондів (за загальними доходами), разів	4,4	4,6	4,5	4,4	4,6	4,6	4,7	3,6	3,8	3,7

Джерело: Держкомстат України.

¹ У 1999-2006 рр. в якості критерію диференціації застосовувався показник „середньодушові сукупні витрати”; ² у IV кварталі 2000 р.; ³ у IV кварталі 2004 р.; ⁴ у IV кварталі 2006 р.; ⁵ у IV кварталі 2007 р.; ⁶ у IV кварталі 2008 р.; ⁷ у IV кварталі 2009 р.

Статистика доходів населення в Україні в силу застосування «усереднених» методів аналізу (що не враховують критичну диференціацію за основними групами населення), а також відсутність порівняльного аналізу за більшою кількістю показників дореформеного періоду створює ілюзію стану, близького до норми і навіть благополуччя. Але це є серйозною помилкою, оскільки ситуація, що склалася з доходами, для більшості населення кризова.

Сучасний стан існуючої системи регулювання соціально-економічного розвитку вимагає прийняття заходів щодо контролю стану доходної диференціації населення, серед яких рекомендовані такі:

1. Для забезпечення нормативного рівня нерівності та з метою встановлення меж припустимої нерівності, нерівності доходів в умовах конкурентної рівноваги і меж оптимальної нерівності, доцільно використовувати інструментарій

перерозподільних механізмів через систему трансфертів та податків, зокрема, ввести прогресивний прибутковий податок як механізм перерозподілу доходів.

2. Для збільшення купівельного попиту і стимулювання зростання виробництва продукції та послуг потрібен перехід до політики зростання заробітної плати та погашення заборгованості з виплати заробітної плати.

3. З метою детінізації трудових відносин та доходів здійснювати посилений державний контроль за дотриманням законодавства про працю, зокрема з укладання трудових договорів між роботодавцями і найманими працівниками.

4. Методичне забезпечення регулювання соціально-економічного розвитку регіональної економіки України повинно оперувати критерієм доходної диференціації населення для здійснення прогнозів і аналізу тенденцій економічного розвитку.

5. Стратифікаційна економічна політика в регіонах повинна спиратися на основи цільової соціальної спрямованості: на підвищення мінімальних соціальних стандартів, формування середнього класу, викорінення бідності.

6. Залежно від рівня доходів з метою нейтралізації інфляції ввести диференційовану індексацію доходів, для чого необхідно визначити межу низько- і високодоходних груп; більшою мірою впроваджувати індексацію для людей з низькими доходами.

У третьому розділі «**Шляхи здійснення регіональної економічної політики подолання надмірної диференціації доходів населення**» наведено обґрунтування концептуальних основ створення якісного управлінського середовища для інституційно-векторного регулювання соціально-економічного розвитку регіону, розроблено практичні рекомендації щодо вживання методу еталонних лекал і порівняльного лагового аналізу диференціації доходів населення при регулюванні соціально-економічного розвитку регіонів.

При цьому під економічним розвитком необхідно розуміти не тільки фізичне зростання обсягу ВВП та доходів у розрахунку на душу населення, а також зниження рівня безробіття та бідності, рівня диференціації доходів між різними верствами населенням регіону. Сучасні методики оцінки останнього критерію є недосконалими.

Крива Лоренца, що стала класичним інструментарієм оцінки нерівномірності розподілу доходів серед різнодоходних груп населення, в Україні уперше побудована в 2007 р. Статистичні збірники оцінюють стан диференціації доходів коефіцієнтом Джині, який розраховується як відношення площі заштрихованої фігури до площі трикутника ABC (рис.1).

Дисертаційними розробками рекомендовано на регіональному рівні ввести показник еталонних лекал для прогнозування економічного розвитку (рис.1).

Лекало-еталон – це ділянка, обмежена з однієї сторони лінією абсолютної рівності, а з іншої сторони – оптимальною регіональною кривою нерівномірності розподілу доходів серед населення регіону.

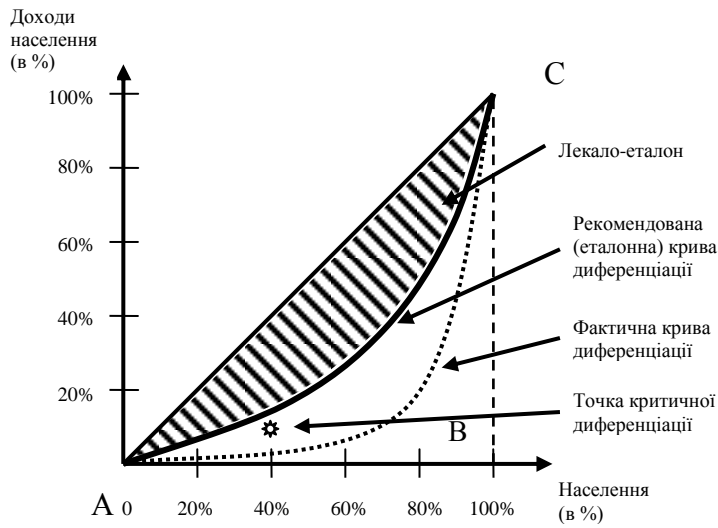

Рис. 1. Ілюстрація застосування методу етальонних лекал для прогнозування економічного розвитку регіону

У процесі дисертаційного дослідження доведено, що в разі перетину двох кривих Лоренца, можна отримати одне й те саме числове значення коефіцієнту Джині для різних якісних характеристик диференціації. Графічний доказ недосконалості коефіцієнта Джині як показника диференціації доходів населення (рис. 2).

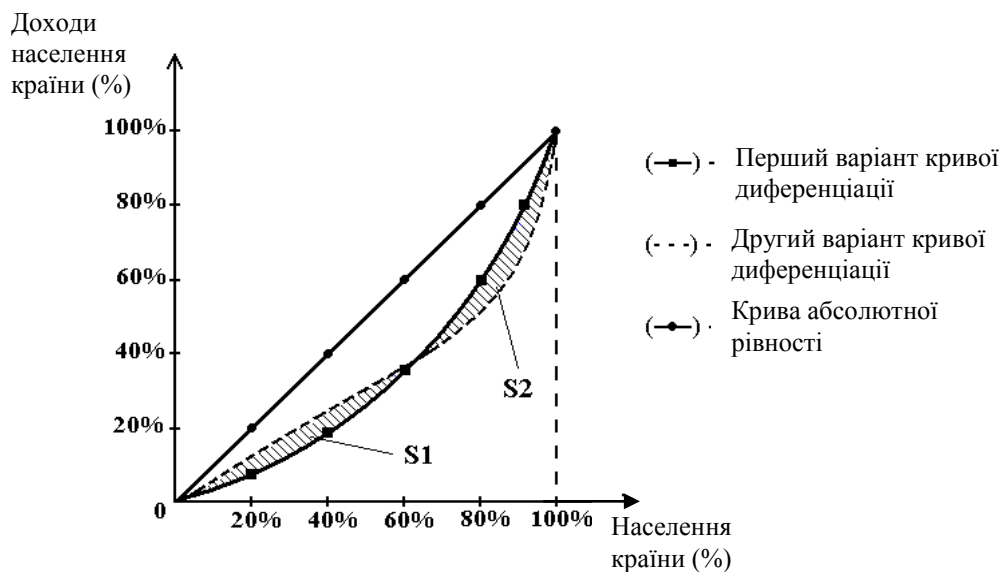

Рис. 2. «Ефект вісімки» ($S1=S2$). Випадок кривих Лоренца, що перетинаються

У дисертаційній роботі розроблено алгоритм побудови лекало-еталону (рис. 3):

Рис. 3. Алгоритм побудови моделі лекало-еталону при використанні технології моніторингової оцінки складних соціально-економічних явищ розвитку регіону

ВИСНОВКИ

У дисертації поглиблено теоретичні і методологічні основи дослідження диференціації грошових доходів населення та розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо підвищення ефективності механізму її регулювання. Суть основних висновків дисертаційного дослідження полягає в наступному:

1. Дослідження теоретико-методологічного базису сучасної регіоналістики показало, що вітчизняна наука за останнє десятиліття значно просунулася у частині розробки теоретико-методологічного інструментарію регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Проте ці розробки не знайшли досить широкого застосування на практиці. На місцях, в регіональних органах управління економікою, аналіз і розробка даних про нерівномірність розподілу доходів населення здійснюється епізодично, несистемно, в основному лише методами соціальної статистики, з опорою на методології інших країн. Результати таких

досліджень мають високий ступінь похибки і не можуть бути широко використані для якісного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Інноваційне вдосконалення підходів у регулюванні соціально-економічного розвитку регіонів можливо тільки за умови його соціально-векторної орієнтації на „інститут людини”.

Прогресивними та ефективними, такими, що мають право на майбутнє, стають технології регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, що базуються на оптимізації розподілу доходів серед населення.

2. Аналітичне дослідження стану соціально-економічного розвитку регіонів із позиції політики формування доходів показало, що на сучасному етапі економічного розвитку відбуваються негативні тенденції, суть яких відображується в падінні рівня реальних доходів, незбалансованості попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці, значному розриві між розмірами загальнодержавної та регіональної середньомісячних заробітних плат, наявності заборгованості з виплат працівникам народного господарства, значної диференціації заробітної плати по областях, районах, сферах зайнятості, у високому рівні прихованого безробіття, нестабільності і недосконалості законодавства, що регламентує розвиток підприємництва, у невирішеності питань фінансового забезпечення прийнятих у сфері соціального захисту населення законодавчих актів, у поширенні регулюючої ролі центрів зайнятості лише на фіксовану частину ринку праці тощо.

3. Запропоновано вдосконалити організаційно-правову структуру управління регіональним економічним розвитком шляхом підвищення наукоємності функціональних обов'язків фахівців її підрозділів та створення відділу контролю і регулювання доходної диференціації населення регіону. Принциповим є здійснення контролю за доходно-витратною політикою у регіонах органами місцевого самоврядування та Головними управліннями економіки.

4. Підтверджено доцільність нового бачення сутності економічного розвитку регіону: оцінка тенденцій економічного розвитку повинна здійснюватися не за зростанням ВВП і доходів на душу населення, коли при кількісних сприятливих показниках можливий сценарій «багаті багатіють, бідні бідніють», а за зниженням рівнів безробіття і бідності, підвищення економічної і правової рівності в розподілі результатів суспільної праці, оптимізації показників розподілу доходів між різними групами населення, де індикаторами оптимуму слугують трафаретні лекало-еталони, тобто рекомендації такого розподілу доходів серед населення регіонів, який є адекватним раціональному розміщенню продуктивних сил у регіоні та найбільш повно виконує функцію мотивації робочої сили до праці.

5. Запропоновано для підвищення ефективності функціонування системи управління соціально-економічним розвитком регіону налагодити регулярний процес оцінки доходної диференціації населення на рівні регіону. Методологія контролю в цьому випадку вимагає побудови кривих Лоренца на регіональному рівні та проведення систематичного лагового аналізу конфігурацій цих кривих

упродовж декількох років. При проведенні такого контролю необхідно враховувати можливість виникнення перетину кривих диференціації («ефект вісімки») як окремого випадку, що є дуже ймовірним у зв'язку зі зміною у цей час мінімальних соціальних стандартів.

Для ефективного проведення лагового аналізу стану диференціації та прогнозування тенденцій змін у диференціації доходів більш зручним було б використання лекало-еталону.

6. Розроблено пропозиції щодо практичного використання лекало-еталонів при порівняльному лаговому аналізі диференціації доходів населення та соціально-векторному регулюванні розподілу доходів у регіоні. Використання цього інструменту дає можливість формування якісної інформаційної бази щодо ступеня диференціації доходів серед окремих страт населення, а це є підставою для прийняття правильних управлінських рішень відносно змін у політиці перерозподілу доходів серед населення регіонів та наближення їх до більш раціональних пропорцій, що забезпечують покращення мотивацій до праці та зростання добробуту населення.

7. Запропоновано методологію оцінки соціально-економічного розвитку конкретизувати підходами, що дають можливість аналізу тенденцій добробуту різнозабезпечених верств населення, що виключають виникнення принципових помилок у разі асиметричного відображення кривих Лоренца в системі координат і у разі перетинання таких кривих при лаговому порівняльному аналізі. Використання в сучасних умовах математичного інструментарію логнормальної гамма-функції, модального та медіанного статистичних методів при відображенні стану диференціації доходів не є коректним і призводить до високого ступеня похибки. Фактично результати графічного відображення – криві диференціації розподілу доходів серед населення, побудовані на практиці статистичними органами, – не є репрезентативними. Аналіз показав, що реальні процеси розподілу доходів населення України мають аномальну диспропорційність, що в математичній моделі слід відображати асиметричним зсувом сідловини кривої Лоренца (кривої нерівномірності розподілу доходів серед населення) вліво відносно головної діагоналі системи координат, при цьому відрізок графіку зліва від сідловини є дуже притиснутим до осі абсцис, що свідчить про високій рівень бідності в країні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Простотіна С.В. Ступінь диференціації доходів населення як показник економічної безпеки регіону / С.В. Простотіна // Науковий вісник ПУСКУ. – Полтава, 2007. – №3(25). – С. 26-28.

2. Простотіна С.В. Формування сучасної політики регіонального економічного розвитку: досвід високорозвинених країн / С.В. Простотіна // Економіка і регіон. Наук.вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2008. – №2(17). – С. 65 – 68.

3. Простотіна С.В. Фінансові інтеграційні процеси в Україні: удосконалення механізму оцінки ступеня диференціації доходів населення / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Економічний простір. Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – №12/1. – С.24-32. *(Особистий внесок – надано пропозиції щодо удосконалення механізму оцінки ступеню диференціації доходів населення).*

4. Простотіна С.В. О методах контроля за ходом выполнения социальных ориентиров в процессе реформ и интеграционного развития экономики. / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Економічний простір. Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – №14. – С.173-181. *(Особистий внесок – запропоновані шляхи удосконалення методів контролю за ходом виконання соціальних орієнтирів за допомогою «лекало-еталону»).*

5. Простотіна С.В. Моделирование управления развитием инновационной экономикой / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Наука і економіка. Науково-теоретичний журнал ХЕУ. – Хмельницький, 2008. – №2(10). – С.315-323. *(Особистий внесок – запропоновано метод еталонних лекал в якості удосконаленого інструментарію оцінки соціально-економічного розвитку).*

6. Простотіна С.В. Проблемы развития экономики благосостояния в промышленных регионах / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Проблеми економіки й управління у промислових регіонах. Зб. наук. праць Запорізького національного університету. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2008. – Т.1. – С.96-105. *(Особистий внесок – проведено аналіз стану економіки добробуту в регіональному розрізі).*

7. Простотіна С.В. Удосконалення оцінки тенденції регіонального економічного розвитку / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Вісник КНТЕУ. – К.: КНТЕУ, 2009. – С.12-17. *(Особистий внесок – запропоновано модифікацію методу Лоренца із зауваженням можливого виникнення «ефекту вісімки»).*

8. Простотіна С.В. Оцінка соціо-економічної результативності державної інноваційної політики / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук праць: У 2-х ч. / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч.2. – С.122-127. *(Особистий внесок – обґрунтовано недосконалість коефіцієнта Джині при оцінці диференціації доходів («ефект вісімки»)).*

Тези доповідей на наукових конференціях:

9. Простотіна С.В. Научные подходы при проектировании направлений повышения уровня жизни населения в регионе / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Тезисы докладов II Междунар. науч.-практ. конф. [«Современные информационные технологии в экономике и управлении предприятиями, программами и проектами»], (Харьков, червень 2004 р.) / Министерство образования и науки Украины, Харьковский национальный аэрокосмический университет им. Н.Е. Жуковского «ХАИ». – Х.: ХАИ,

2004. – С.129. *(Особистий внесок – запропоновано підходи при проектуванні напрямків підвищення рівня життя населення у регіоні).*

10. Простотіна С.В. Пропозиції щодо удосконалення моделей регіонального економічного розвитку / Ю.В. Ткаченко, С.В. Простотіна // Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. [«Науковий потенціал світу – 2005»], (Дніпропетровськ, 19-30 вересня 2005 р.), Т.6. – Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 96-98. *(Особистий внесок – наведено пропозиції щодо удосконалення моделей регіонального економічного розвитку).*

11. Простотіна С.В. Механізм совершенствования информационно-аналитической базы регионов / Ю.В. Ткаченко, С.В. Простотіна // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Наука та інновації – 2005»], (Дніпропетровськ, 17-31 жовтня 2005 р.), – Т.11. – Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С.77-79. *(Особистий внесок – запропоновано удосконалення інформаційної бази аналізу регіонального розвитку).*

12. Простотіна С.В. Динамика научных исследований продовольственного аспекта при изучении жизненного уровня населения / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. [«Динаміка наукових досліджень – 2006»], (Дніпропетровськ, 17-28 липня 2006 р.), Т.3. – Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С.69-73. *(Особистий внесок – надано пропозиції щодо розробки диференційованих балансів).*

13. Простотіна С.В. Математическое и нематематическое моделирование как инструментальный методологической базы прогнозирования жизненного уровня населения / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України»], (Дніпропетровськ, 19-20 квітня 2006 р.). – Т.7. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С. 83-86. *(Особистий внесок – узагальнено тенденції прогнозування життєвого рівня населення).*

14. Простотіна С.В. Этапы трансформации методологической базы прогнозирования жизненного уровня населения при развитии рыночных отношений / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми сучасних наук: теорія та практика – 2006»], (Дніпропетровськ, 16-30 червня 2006 р.). – Т.17. – Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С.44-47. *(Особистий внесок – узагальнено тенденції прогнозування життєвого рівня населення в умовах розвитку ринкових відносин).*

15. Простотіна С.В. Інноваційний процеси соціально-економічного розвитку: досвід Кіровоградського регіону / С.В. Простотіна // Тези доповідей Міжнар. конф. молодих учених і студентів [«Інноваційні процеси економічного і соціального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід»], (Тернопіль, 27-28 берез. 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Тернопільський національний економічний університет [та ін.]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – С.268-270.

16. Простотіна С.В. Про необхідність використання досвіду високорозвинених країн на користь регіонального економічного розвитку / С.В. Простотіна // Збірник матеріалів X міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні проблеми економічного та соціального розвитку України»], (Київ, 16-17 квітня 2008 р.) / Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, Українська академія бізнесу та підприємництва. – К.: УАБП, 2008. – С. 16-17.

17. Простотіна С.В. Щодо нових критеріїв оцінки економічного розвитку / С.В. Простотіна // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Господарський механізм: сутність, структура, подальше вдосконалення на сучасному етапі»], (Полтава, 18-19 квітня 2008 р.) / М-во освіти та науки України, Полтавський університет споживчої кооперації України [та ін.]. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – С. 55-57.

18. Простотіна С.В. Пропозиції щодо удосконалення механізму регіонального управління / С.В. Простотіна // Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Методологія та практика менеджменту на порозі XXI століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти»], (15-16 травня 2008 р.), ч. II. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – С.291-292.

19. Простотіна С.В. Предложения по совершенствованию научного обеспечения процессов прогнозирования социально-экономического развития в условиях глобализации / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Наукове забезпечення процесів реформування соціально-економічних відносин в умовах глобалізації»], (Сімферополь – Алушта, 18-20 квітня 2008 р.) / М-во освіти та науки України, М-во освіти і науки Автономної республіки Крим, Кримський інститут бізнесу, [та ін.]. – Сімферополь : видавничий центр Кримського інституту бізнесу, 2008. – С.165-167. *(Особистий внесок – обґрунтовано недосконалість коефіцієнта Джині при оцінці диференціації доходів у випадку перетину кривих нерівномірності розподілу доходів).*

20. Простотіна С.В. О необходимости совершенствования методологической базы по контролю за выполнением социальных ориентиров в процессе реформ и интегрального развития экономики / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Зб. наук. праць за матеріалами V міжнар. наук.-практ. конф. [«Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України»], (Дніпропетровськ, 15-16 травня 2008 р.) / Придніпровська державна академія будівництва та архітектури. – Т.2. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – С.64-67. *(Особистий внесок – запропоновано метод еталонних лекал в якості удосконаленого інструментарію оцінки соціально-економічного розвитку).*

21. Простотіна С.В. Проблемы экономики благосостояния в промышленных регионах Украины на современном этапе / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки та управління у промислових регіонах»], (Запоріжжя, 22-24 травня, 2008 р.). – С.306-309 *(Особистий внесок – проведено аналіз стану економіки доброботу в регіональному розрізі).*

22. Простотіна С.В. Экономико-математические модели в процессах управления развитием инновационной экономикой / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали

міжнар. наук.-практ. конф. [«Інноваційний розвиток економіки та фінансів України в умовах глобалізації»], (Хмельницький, 22-24 травня 2008 р.). – С.567-570. *(Особистий внесок – запропоновано метод еталонних лекал).*

23. Простотіна С.В. Высокий уровень жизни – залог эффективного воспроизводства трудовых ресурсов / Л.В. Громоздова, С.В. Простотіна // Матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. [«Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки»], (Сімферополь – Алушта, 30 травня–1 червня 2008 р.) / Університет економіки та управління, Самарський інститут бізнесу та управління, Кримський інститут бізнесу [та ін.]. – Сімферополь: Видавничий центр Кримського інституту бізнесу, 2008. – С.21-25. *(Особистий внесок – надано аналіз щодо місця регіонів в композиційному показнику рівня і соціально-економічних умов життя населення)*

24. Простотіна С.В. Про вдосконалення методів оцінки результативності конкурентоспроможності регіонів в економіці добробуту / С.В. Простотіна // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів], (Київ, 20-21 листопада 2008 р.): У 2 ч. – Ч.1. – К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2008. – С.186-188.

25. Простотіна С.В. Зовнішньоекономічна політика України в контексті її інтеграції до світового ринку. Міжнар. наук.-практ. конф. [«Розвиток фінансових інститутів в умовах міжнародної інтеграції»] (м. Полтава, 19-20 лютого 2009 р.): У 2 ч. – Ч.1. – Полтава: ПолтНТУ, 2009. – С.44-46.

АНОТАЦІЯ

Простотіна С.В. Вимірювання диференціації доходів населення в системі регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківська національна академія міського господарства, Харків, 2010.

У дисертації розкрито теоретико-методологічні проблеми вимірювання диференціації доходів населення в системі регулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Обґрунтовано необхідність формування середнього класу в системі соціальної стратифікації як основи сталого економічного розвитку, досліджено стан соціально-економічного розвитку регіонів із позиції політики формування доходів, поглиблено методологію дослідження диференціації доходів населення в системі регіональної політики.

Запропоновано метод «лекало-еталону» для оцінки ступеня нерівномірності розподілу доходів серед населення регіонів, а також зміни в технології використання коефіцієнта Джині.

Ключові слова: регіон, диференціація доходів населення, бідність, середній клас, соціальна стратифікація, механізм регулювання диференціації доходів,

соціальна політика, крива Лоренца, лекало-еталон, коефіцієнт Джині, нерівномірність розподілу доходів населення.

АННОТАЦИЯ

Простотина С.В. Измерение дифференциации доходов населения в системе регулирования социально-экономического развития регионов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие продуктивных сил и региональная экономика. – Харьковская национальная академия городского хозяйства, Харьков, 2010.

В диссертации раскрыты теоретико-методологические проблемы измерения дифференциации доходов населения в системе регулирования социально-экономического развития регионов.

Научная регионалистика ориентируется на необходимость всестороннего пересмотра всех аспектов территориального управления социально-экономическим развитием – его принципов, целей, задач, функций и процессов. Вектор реформирования должен иметь институциональную направленность в рамках инновационно-инвестиционной модели развития экономики страны.

В условиях поиска оптимальных вариантов развития территориальных систем как самостоятельных хозяйственных субъектов в рамках единой общенациональной системы целесообразно более углубленное исследование зарубежных и отечественных подходов к управлению и регулированию существующих моделей развития территорий и теоретико-методологического базиса региональной экономики.

Обоснована необходимость формирования среднего класса в системе социальной стратификации как основы устойчивого экономического развития; исследованы особенности социально-экономического развития регионов с позиции политики формирования доходов.

Предложен метод «лекало-эталона» для оценки степени неравномерности распределения доходов среди населения регионов, а также предложены изменения в технологии использования коэффициента Джини. Разработаны предложения по практическому применению лекало-эталонов при сравнительном лаговом анализе дифференциации доходов населения и социально-векторному регулированию распределения доходов в регионе.

Ключевые слова: регион, дифференциация доходов населения, бедность, средний класс, социальная стратификация, механизм регулирования дифференциации доходов населения, социальная политика, коэффициент Джини, кривая Лоренца, лекало-эталон, неравномерность распределения доходов населения.

S U M M A R Y

Prostotina S.V. Measuring of differentiation of profits of population in the system of adjusting of socio-economic development of regions. – Manuscript.

Dissertation for the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences on speciality 08.00.05 – development of productive forces and regional economics. – Kharkiv National Academy of Municipal Economy, Kharkiv, 2010.

In dissertation are exposed theoretic-methodological problems of measuring of differentiation of profits of population in the system of adjusting of socio-economic development of regions.

Necessity of forming of middle class for the system of social stratification as bases of steady economic development is grounded; socio-economic development of regions status from position of policy of forming of profits is researched, methodology of research of differentiation of profits of population in the system of regional policy is deepened.

The method of the “curve-standard” is offered for the estimation of degree of unevenness of allocation of profits among the population of regions, and also it is offered the changes in technology of the use of the coefficient of Gini.

Keywords: region, differentiation of profits of population, poverty, middle class, mechanism of adjusting of differentiation of profits, social policy, curve of Lorenz, curve-standard, coefficient of Gini, unevenness of allocation of profits of population.

ПРОСТОТІНА СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

Вимірювання диференціації доходів населення в системі регулювання
соціально-економічного розвитку регіонів

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск

д.т.н., проф. Торкатюк В.І.

Підп. до друк . .2010 Формат 60x84 1/16 Папір
офісний
Друк на ризографі Умовн.- друк. арк. 0,9.
Замовл. № Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001